

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

לתבוע אותו ריוח כיון דלא הוא חלוקה⁸³⁰, צריך לתת לו חצי הרווח, שהרי זה לא נתכווין לגזול אלא סבור שתהא חלוקה.
(ד) הזורק כלים מראש הגג, ואין תחתיהם כרים וכסתות, ובעודם באויר בא אחד ושברם במקל, הזורק חייב (לג) והמשבר פטור (לד), דחשבינן ליה כשבור משעה שזרקו:
(לג) הזורק חייב – וי"א כיון דמספקא ליה לרבא שניהם פטורים דהמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך, וקצה"ח).
(לד) והמשבר פטור – אבל אם זרק חץ או אבן על הכלי וקדם אחר ושבר הכלי קודם שנפל החץ עליו פטור הזורק והמשבר חייב (ש"ך), הזורק כלי מראש הגג במקום שהיה כרים וכסתות ובא אחר וסילק, חייב, דה"ל לאסוקי אדעתיה דכרים וכסתות לאו דוכתייהו בארעא ולאסתלוקי קיימי וא"כ מאי דבא אחר וסילקן לא חשבינן ליה כמילתא דלא שכיח ואף על גב דמאן דסילקן לאו בעל כרים הוה כיון דהא מיהא לאיסתלוקי קיימי פושע מיקרי אפי' לגבי אחר (ש"ך בשם האלשיך).

Commented [j1751]: ד
דבריהם זה מח' רמב"ן
ובעל המאור, אבל לא
ראיתי נ"מ בין המחלוקת

Commented [j1752]: ד
דויק?

סימן שפז – שמין השברים לניזוק ומשלם לו עליהם:

(א) שמין למוזיק בידו (א), כדרך ששמין לו אם הזיק ממונו. כיצד, הרי שהרג בהמת חבירו או שבר כליו, שמין כמה היתה הבהמה שוה וכמה הנבילה שוה, וכמה היה הכלי שוה והוא שלם וכמה שוה עתה, ומשלם הפחת לניזוק עם הנבילה או הכלי השבור, כדרך שנתבאר בשורו שהזיק, בסימן ת"ג.
(ב) שמין למוזיק בידו כו' – פירוש, אף על פי שהזיק והרג ראובן "בידו" לבהמת שמעון או שבר כליו, לא אמרינן דראובן יקח לעצמו הנבילה או שברי הכלי וישלם לשמעון בהמה או כלי חדש וכמ"ש לעיל (סימן שנ"ד סעיף ה' וסימן שס"ב סעיף י"ג) בדין גניבה וגזילה (סמ"ע), וע"ל ס' צ"ה ס"ו כתבתי דנראה דהיינו כשאין אפשר לתקן הכלי אבל אם אפשר לתקנו מחויב המזיק לתקנו ע"ש (ש"ך).

מאבד ממון חבירו ומוסר ומלשין

סימן שפח – דין ניזוק נשבע ונוטל:

(א) המזיק ממון חבירו ואינו יודע מה הזיק נשבע הניזוק ונוטל (א). כיצד: לקח כים חבירו והשליכו למים (ב) או לאש או שמסרו ליד אנס ואבד, בעל הכים אומר זהובים היה מלא והמזיק אומר איני יודע מה היה בו שמא עפר או תבן היה מלא, הרי הניזוק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל, והוא שיטעון דברים שהוא אמוד בהם או אמוד להפקידם (ג) אצלו ודרכן להניחם בכים וכיוצא בו, ארנקי נשק (ד) אם הוא צנת וי"ט מקרי דרכו וכל כיוצא בזה, אבל אם אין דרכם להניחם בכלי זה (ה) והוא פשע בעצמו (ו) (ופטור המזיק) כיצד: הרי שהטף חמת (ז) או סל מלאים ומחופים והשליכם לים או שרפם, וטען הניזוק שמרגליות היו בתוכה, אינו נאמן (ח) ויש אומרים לאפילו היו עדים שהיו סס, פטור הואיל ופשע כמו שנתבאר, ואם תפס אין מוציאין מידו, ויש חולקין (ט), וישבע שמרגליות היה בתוכו ונוטל ממה שיש אצלו וכן כל כיוצא בזה. ואם ידע המזיק (י) שהכים היה בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו, אם הניזוק אומר אלף נוטל אלף בלא שבועה, והוא שיהיה אמוד שהרי המזיק מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע, ויש אומרים דנשבע הניזוק ונוטל (יא), וכן עיקר⁸³¹:

⁸³⁰ עי' לעיל קע"ו ס"ח וסמ"ע ופ"ת שם.

⁸³¹ עי' לעיל ס' שלג ס"ח והערה 630.

אם הכלה טוענת מאיס עלי בטענה מוכרחת שהחתן הולך בדרך לא טובים אם יש לה ראייה פטורה היא ואביה מהקנס ומשבועה, ואם טוענת מאיס בלי טענה מבוררת ואביו כתב שבא בכח הרשאה מספקת מבתו והיא מודה לדבריו אך ורק שטוענת אח"כ מאיס עלי ג"כ אביה פטור מקנס

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(א) ממון חבירו כו' - כמו שהנגזל נשבע ונוטל כו', ועיין בסימן צ' סעיף ט' שכתבו שם ג"כ שהניזק נשבע ונוטל (סמ"ע), הא אם המזיק יודע מה היזק ומכחישו אין הניזק נשבע ונוטל ועיין מ"ש לקמן סימן תי"ח סי"ג (ש"ך), אין מוציאין מיד המוסר אלא בראיה ברורה. וכל זה הוא אפילו אם יש עדים שמסרו והפסידו ואינם יודעים כמה, הנמסר אומר כך וכך הפסידני, והמוסר כופר במה שטענו, אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו, אלא נשבע בנקיטת חפץ, וזוכה במה שתפס, ואם המוסר אינו כופר, אלא אומר איני יודע הלה נוטל בשבועה והיכא שהמוסר יודע שהפסיד זהובים ואינו נודע כמה, אז נוטל בלא שבועה (ש"ך בשם המהרש"ך).

(ב) והשליכו למים כו' - לא עשו תקנת נגזל אלא כעין נגזל במזיק בידים אבל בפשיעה דאינו מזיק בידים לא ולא עוד אלא אפי' במזיק בידים, לא עשו תקנת נגזל אלא דומיא דנגזל במזיד ובכונה אבל המזיק בידים בשוגג לא עשו תקנה גביה, ולא דוקא משליכו בידים למים אלא אפילו זרקו לארץ ומכח זריקתו נתגלגל ונפל למים או שהי' ביד חברו ודחפו מיד חברו וממילא נפל למים וכה"ג חייב (ש"ך).

(א) או אמוד להפקידם - וצריך לברר טענתו מי הפקידו אצלו (ש"ך).

(ה) אונקי בשק כו' - נראה דצ"ל הג"ה זו מקומה כאן שכתב וכיוצא בזה כו', ודלא כמ"ש בספרים ישנים ודו"ק (סמ"ע).

(ה) אבל אם אין דרכן להניחם בכלי זה כו' - אפילו אי ודאי אין דרך בני אדם להניח שם, יש להסתפק אי אזלינן בתר דרך בני אדם ופטור, דלא עלתה על דעת המזיק שיש שם מעות, או נימא דנאמן הניזק בשבועה שהניח שם מעות וחייב המזיק משום דמאי הוה לזה להכליל להשליכו במים, ולהלכה המחבר סובר המוציא מחבירו עליו הראיה ואם תפס אין מוציאין מידו והרמ"א ס"ל כיון דספיקא דינא הוא לא מהני ביה תפיסה (סמ"ע).

(ו) הוא פשע בעצמו כו' - היינו דאינו נאמן וגם אינו מועיל שבועתו, ומ"ש אח"כ ואם תפס כו' היינו משום שגם זה בכלל הספק דדלמא לא מיקרי פשיעה ומהני שבועתו אך י"א דכשיש עדים חייב וכן נראה מדברי הרב ממ"ש וי"א כו' וקשה לדבריהם דהא כ' הוא פשע בעצמו וצ"ל לדבריהם דה"ק פשע בעצמו שהרי העולם לא יאמינו לו שעשה כן (ש"ך).

(ז) הרי שחטף חמת כו' - וי"א דבכה"ג פשיטא דאינו נאמן ולא מבעיא אלא בארגז שמניח' בו כספים וטען שהי' בו מרגליות (ש"ך).

(ח) אינו נאמן - מ"מ אם יש עדים שאותו דבר שהוא טוען שהי' שם אף על פי שאין דרך להניחה גובין מן המזיק ונותני' לניזק בלא שבועה (ש"ך).

(ט) ויש חולקין - דתפיסה בעדים ל"מ בספיקא דינא אבל בלא עדים פשיטא דנאמן (ש"ך), ויש אומרים שאפילו בלא עדים (קצה"ח, ופ"ת).

(י) ואם ידע המזיק כו' - שהרי הודה במקצת, ואינו יכול לישבע, ומשלם, ובסימן צ' יש חולקים, אמנם שם הי"א מדובר על איני יודע מה שיש בו ויפטר, ויש לחלק שלא אומרים מתוך שאינו יכול לישבע משלם דווקא כאשר היה צריך לדעת ומזה שלא יודע רואים בו רמאות, אבל אין אם שום סיבה שידע, אז יכול לישבע שלא יודע, אבל כל זהובים עיקרו כמ"ש"כ כאן (ש"ך בשם אגודת אזור), וע"ל סי' צ' סי"י מ"ש בזה (ש"ך), דיין שנתן הירושה ביד יתומים כשזה מגיע לאלמנה צריך לשלם מכיסו, שהרי מסר ביד מי שלא תוכל היא להוציא מידו שאין החיוב אלא מפני שגרים הפסד (ש"ך בשם הרשד"ם).

(יא) ויש אומרים דנשבע הניזק ונוטל כו' - דבדבר דלא היה לו לידע לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, וכבר הארכתי בזה לעיל סי' ע"ב סי"ב ס"ק נ"א דעיקר כדברי המחבר (ש"ך).

(ב) המוסר ממון⁸³² (יב) בידי אנס בין אנס עכו"ם בין אנס ישראל, חייב לשלם מהיפה

בכה"ג ישבע החתן כמה הוציא בשביל קישור תנאים אלה בכלל אם הדברים שדרכו להוציא כך א"צ לנכות כלום מהוצאתיו כיון שכתוב בקישור התנאים קנס אף על גב דפטורה מהקנס מ"מ עכ"פ לא תפסיד הצד שכנגדה שום דבר מכיסו (שבוי' ח"ג סי' קיז), ועי' בית יצחק אה"ע ח"א סי' קי: לא נודע אם השבות יעקב פוסק כן בדרך פשרה או דינא קאמר כי לא ביאר טעם דבריו. דלכאורה אם האב פטור מקנס מטעם שהוא אנוס, למה צריך לשלם הוצאות אלא אף דאנוס ורחמנא פטרי'. היינו דוקא כשמברר האנוס בעדים אבל אם אינו מברר האנוס בעדים חייב לשלם.⁸³² מה שכתבו: מינין ומסורות אין הורגין אותן בידים, נ"ל דווקא שלא בשעת מסירה אבל בשעת

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

שבנכסיו(יג) כל מה שלקח האנס, אע"פ שלא נשא המוסר ולא נתן בידו אלא הרגיל בלבד(יד), ואם מת גובים מיורשיו(טו) כשאר כל המזיקים. ויש אומרים לדוקא שעמד בדיו, אבל אם לא עמד בדיו אין היורשין חייבין לשלם. ואשה שמסרה משמתין לה, ואם יש לה ממון שאין לבעל רשות בו משלמת, ואם יש לה נכסי מלוג הבעל אוכל פירות כל ימי חייה(טז), ואם מתה חייב לשלם לנכסו וכן לשאר נזק, ואין הבעל לענון זה רק כיוצא שחייב לשלם(יז). במה דברים אמורים: כשהראה המוסר מעצמו, אבל אם אנסוהו עכו"ם או ישראל אנס להראות והראה, הרי זה פטור מתשלומין. ואם אנסו להראות שלו והראה של חזירו חייב(יח). ואם נשא ונתן ביד, אע"פ שהוא אנוס חייב לשלם שהמציא עצמו בממון חבירו חייב, כיצד: הרי שגזר המלך להביא לו יין או תבן וכיוצא בדברים אלו(יט), ועמד מוסר ואמר הרי יש לפלוני אוצר יין או תבן במקום פלוני והלכו ולקחוהו, חייב לשלם. הנה: ואפילו יסכוהו ולא אמרו לו על מה והראה ממון חזירו חייב(כ). ולא מקרי אונס אלא הכחות ויסורין, אבל לא אונס ממון(כא). היה רואה נזק בא עליו(כב). מותר להאיל עמו אע"פ שעל ידי זה בא הנזק לאחר:

(כ) המוסר ממון כו' - וה"ה בקרקע שייך דין מוסר וכדלעיל ס"ס שע"א וע"ש (ש"ך).
(כ) מהיפה שבנכסיו - כדין מזיק, וכבר כתבתי בסימן שפ"ה סק"א?? דהיינו דוקא כשמשלם מקרקעות, אבל כשמשלם ממתלטלים, אפילו בסובין הרשות בידו (סמ"ע), ואף דיני דגרמי רבנן כעין דאורייתא תקון והכי אמרי' לעיל סי' שפ"ה ס"ק ב'?? גבי מטמא ומדמע ומנסך מיהו היינו דוקא כשאין לו מטלטלין אבל כשמשלם לו מטלטלין יכול לסלקו אפי' בסובין דכל מילי מיטב ניהו כדלקמן סי' תי"ט (ש"ך).

(ד) אלא הרגיל בלבד - פירוש, דיבר לאנס דממונו של זה במקום פלוני הוא (סמ"ע), כלו' הראה או דיבר לאנס וגרם שנמסר ממנו של זה ביד האנס (ש"ך).

(ט) ואם מת גובים מיורשיו - היינו משום דס"ל דמוסר דינא הוא ולא קנסא דרבנן וא"כ אפילו לא עמד בדין גובה מיורשיו והי"א דס"ל דדוקא כשעמד בדין ס"ל דמוסר דמחייב משום דינא דגרמי דרבנן הוא וכמ"ש בר"ס שפ"ו ולפ"ז במוסר שנשא ונתן ביד גם להי"א גובים מהיורשים אף שלא עמד בדין ופשוט הוא ועמ"ש לעיל סי' שפ"ה ס"א עיין בתשו' מהר"ם אלשיך סי' קל"ד [הובא לעיל סי' שפ"ו ס"ק ב'] (ש"ך).

(ט) הבעל אוכל פירות כו' - אע"פ שהבעל נחשב כיוצא מ"מ לענין פירות הוי כלוקח (רע"א).

(ט) לענין זה רק כיוצא - פירוש, אף על גב דבעלמא הבעל מחשב כלוקח ראשון, ה"מ גבי לקוחות דאינהו אפסידו אנפשיהו דלא ה"ל ללוקחם מידה כיון דידעו שיש לה בעל, משא"כ בזה דאינה גרמה להן היזק זה (סמ"ע), יש חולקין בזה וס"ל דבעל לוקח הוי לענין זה ופטור לשלם (ש"ך).

(ח) ה"ג והראה לו שלו ושל חבירו חייב (סמ"ע), אף על פי שהראה זה בכלל שלו, עכ"ז חייב כדלעיל ס' שע"א ס"ד (ש"ך).

(ט) כיצד הרי שגזר המלך להביא לו יין כו' - האי כיצד לאו אדסמיך ליה קאי אלא אמ"ש לפניו, וללמדינו דבכה"ג אף שלא נשא ונתן ביד, כיון שמסרו בלא אונס יסורין חייב לשלם לו היזקו. (סמ"ע, וש"ך), ראובן היה חייב לשמעון מנה וכמו שמנה ימים קודם שהגיע זמן הפרעון מהחוב, גזר האפיפיור על כל מי שיש ממון כסף או שוה כסף של שמעון ילך ויודיעהו וימסרהו לעבדיו שופטי הארץ וכל זה בקנס מיתה ואבוד נכסים, ראובן אינו חייב לשמעון כלום דהרי נמסר ונכתב ממנו של שמעון והתרו בראובן שיפרע לגבאי האפיפיור ובנדון דידן אמרינן דכל העומד לגבות כגבוי דמי (ש"ך בשם מהר"י בן לב), ראובן לקח סחורה משמעון בהסכם לשלם מנה לאחר חדש, שבו הוא ימכור את הסחורה, ושמעון היה חייב למלכות סכום גדול מאד ועתה נודע למלכות איך ראובן היה חייב לשמעון הנז' מנה ותפסו את ראובן מצד המלכות שיפרע מה שחייב לשמעון הנז' ובראות ראובן את עצמו נתפס מצד המלכות על המנה שהיה חייב לשמעון הנזכר ולא היה יכול לצאת מתחת ידיהם אם לא שיפרע המנה טען ואמר איהו אינו חייב לשמעון כלום כי אם זאת הסחורה הנמצאת

Commented [j1754]:
א הבאתי את דברי הקצה"ח.

Commented [j1755]:
א הבאתי את דברי הש"ך סקט"ו

Commented [j1756]:
ש"כ בט"ז
שמוכרים כיום את הגוף או שהוא יקח אם לא מצא קונים לא הבאתי האם יש צורך או שזה מח' בלומדות בינו לסמ"ע

Commented [j1757]:
א הבאתי סמ"ע סק"ו וש"ך סקט"ז

Commented [j1758]:
ע אם הרע"א נצרך, וגם אם פספסתי משהו בבית מאיר שנ"ל שזה רק מקור לדברי הרע"א

Commented [j1759]:
יין בתשובת מבי"ט ח"ב בשאלות השניות סי' נ"ז דקכ"ו לא הצלחתי

מסירה מותר להורגו בידים, דאין אדם מעמיד עצמו על ממנו, דומיא דבא במחותרת, ובין בשעת מעשה ובין שלא בשעת מעשה מותר להשכיר את הגוי להורגו. ואפילו לאחר מעשה, ולא אמרינן דילמא עבד תשובה (מהר"ם מרוטנברג תתקצא).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

תחת ידו היא בתורת פקדון אצלו אם ירצו אותה יקחנה כי אין לו לשמעון שום זכות אצלו רק זאת הסחורה שהיא בפקדון אצלו. והסחורה שוה פחות ממנה, ושמעון תובע ההפרש בין כמה שוה הסחורה למנה, [ראובן פטור מכלום ש]הרי המראה ע"י אונס פטור אפי' במראה בביתו ול"א ליה הוה לך לאחויי פורת' שלא יפסד הרבה אלא אמרי' כיון שאנסוהו בהיל ומראה מה שיכול ובנ"ד נמי כיון דאתו עליה באונס ל"א ליה למה לא שמת לבך שישומו לו הסחורה בפחות משוייה וכ"ש אם לא היו בידו מעות בעין שלא היה לו להיות תחת השבט עד ימצא מעות (ש"ך בשם האלשיך), ועי' רשד"ם [הובא בש"ך סי' ש"פ ס"ד] (ש"ך), מעשה בראובן בעל נכסים שהיה גר אצל אחיו שמעון ונטה למות, ובגלל פחת הרשויות שמעון השקיע כסף להציל את הירושה שלא יבא לידי הממשלה, וכן עשה, והציל חלק מכובד מזה, ובאו היורשים ותבעו את הכל, שמעון רק צריך להחזיר מה שנשאר אחרי הוצאותיו, על אף דכשבאים על האדם אנסין והדין הוא שאין אדם יכול להציל עצמו בממון חברו. עכ"ז אנו אומרים דדוקא כשבאין אנסין בשביל עצמו אז אינו יכול להציל עצמו בממון חברו אך אמנם אם יש רגלים לדבר שבאין בשביל ממון הנפקד אז יכול להציל עצמו בפקדון וליתנו ביד האנס, ואפילו אם אין האנס לפניו רק שיש לחשוש שיש כאן סכנה לממון, **מותר** (ש"ך בשם הראנ"ח). היינו בענין שאין בו דינא דמלכותא כגון שגזר על איש ידוע וכה"ג וכדלעיל סי' שס"ט ס"ח (ש"ך).

Commented [j1760]:
כן?

(2) ואפי' יסרוהו ולא א"ל על מה והראה ממון חבירו חייב - היינו כשנכרין הדברים שלא יסרוהו מתחלה בשביל ממון ולולא זה, פטור, שיכול לומר הייתי סבור שמוסרין אותו להראות להם ממון ואולי האמת כך היה ולא יהא אלא ספק ואינו חייב מספק (ש"ך).
(22) אבל לא אונס ממון - וי"א דכל מראה ע"י אונס פטור אפי' אנסוהו בממון שיקחו לו ממון אם לא יראה ממון חברו והראוהו פטור ואינו חייב אלא במראה מעצמו ויכול לומר קיים לי כותייהו⁸³³ (ש"ך), אם גרמי במקום אונס ממון פטור [כמ"ש הש"ך] ואמאי פסקינן לעיל סימן מ"ו סל"ו דבאונסין היינו מחמת ממון חייבים לשלם (רע"א), אם לא הזכיר לו האנס שיתן ממון עצמו, אלא אם רוצה להכותו שיראה ממון חבירו והוא מרגיש שיכול לפטור עצמו בממון שלו, גם זה מיקרי אונס מחמת מכות כיון שלא אמר האנס בפירוש שיתן לו ממון שלו (ט"ז).

(22) היה רואה נזק בא עליו כו' - ואם כבר בא עליו, אסור לסלקו ממנו כשגורם בזה היזק לחבירו (סמ"ע), ראה אמת המים שוטפת ובאה לתוך שדהו, עד שלא נכנסו המים לתוך שדהו רשאי לפנותן למקום אחר, כלומר אף על פי שנכנסין לשדה חבירו, אבל אם נכנסו המים לשדהו אינו רשאי לפנותן למקום אחר, אלמא כל שמוטל הנזק עליו לאו כל כמיניה להטילו על חבירו (ט"ז), ע' לעיל סימן קסג בש"ך סעיף ו' ד"ה או להפרידן [אם יצא גזרה להטיל על ב' אנשים בסתם יכול יהודי להשתדל על איזה אנשים שרוצה שלא יהיו בכלל הגזירה אף שבודאי יכנסו אחרים] (רע"א, פ"ת), ועיין מה שכתבתי שם (פ"ת), יחיד רוצה לעשות משהו, שיתכן שיבא לזה היזק לרבים, אין מבריחין את השבויים מחשש הכבדת עול האחרים ומ"מ פשוט דכל יחיד שיכול לברוח בורח ואין לו לחוש על אחרים וכן לא אסרו לאצור פירות אף על פי שבלי ספק יש היזק לרבים ע"י יוקר השער וכו' ואפילו בהיזק יחיד ליחיד במעשיו לא מעכב אא"כ שיבא ההיזק מיד או שעושה זה דבר שהדבר בעצמו מזיק לחבירו ובה אין חילוק בין יחיד לרבים (פ"ת בשם החוות יאיר).

(ג) אנסו המלך למוסר זה(כג) עד שיראה לו ממון חבירו שהוא בורח מלפניו והראה לו מפני האונס, הרי זה פטור(כד) שאם לא יראה לו יכהו או ימתיהו:

(22) אנסו המלך למוסר זה כו' - אבל אם אין לאותו איש ממון, ואנס לזה שיראהו להאיש ורצונו לתופסו עד שיפדנו הקהל או קרוביו, וזה הנאנס היה יכול לפטור נפשו ג"כ מהאנס מיסורים אם היה רוצה ליתן להאנס ממון כזה, נראה דאסור לגרום היזק לקהל או יחידים קרוביו (סמ"ע), אנסו המלך למסור זה עד שיראה לו אוצרות יין או שמן או עד שיראה לו ממון חבירו. מדלא זכר אצל יין או שמן, של פלוני, ש"מ דדוקא באנסוהו להראות ממון והראה ממנו של חבירו הוא דחייב, דהיה לו להראות ממון שלו, וא"כ ה"ל כמציל עצמו

⁸³³ צ"ע בדבריו, אם ה"קים ל"י מתיר שלא להוציא ממנו, אבל זה לא מתיר לו לעשות ספק איסור תורה לכתחילה, ועי' לקמן ס"ק (כד).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

בממונו של חבירו, אבל אנסוהו להראות אוצרות יין ושמן, אפילו הראה אוצרותיו של פלוני פטור, וא"צ לפייסו בממון שלו מאחר שלא אנסוהו ממון. משמע דגם בממון, שאם אין לו ממון של עצמו פטור כשמראה ממון של פלוני אף שיש לו שוה כסף, שא"צ לסלקו בזה, וכמו שסיים אח"כ לענין יין ושמן. ומ"ש הסמ"ע, אם רוצה האנס שיראה את גוף חבירו לתופסו כו', לא מצינו שום היתר להראות על גוף חבירו, אף על פי שחבירו יוכל לסלקו בממון, מ"מ כיון דרוצה להכותו עד שיתן ממון, אמרינן מאי חזית דדמא דידך סומק טפי מדחברך, דלא אשכחן היתירא באונס אלא להראות ממון חבירו, אבל אם הזכיר לו שיראה הגוף של חבירו, אף על פי שיוכל לסלק בממון, הא גם הוא יוכל לסלקו בממון עצמו, וע"כ אין להראות על גוף חבירו (ט"ז). מעשה שהיה באנקונה שראובן היה חייב לשמעון כסף, ואחר שהגיע זמן הפרעון קודם שיפרע גזר האפיפיור על כל מי שיש בידו ממון משמעון ילך ויכתובם וימסרהו ביד שריו ועבדיו שופטי הארץ ההיא וכ"ז בקנס מיתה ואיבוד נכסיו והלך ראובן וכתב ומסר ונתן החוב שהיה חייב לשמעון ביד שופט הארץ. ואחר שהוסר הגזירה וכו' שמעון תובע מראובן החוב. כל מקום שאין האונס בא לו מחמת אותו ממון, כלומר שאין הממון גורם האונס שהוא חייב וכגון הבא לי ממון חבירך פלוני חייב, הרי אין אותו ממון גורם לו עכשיו האונס, אבל אם היה פקדון אצלו ואנסוהו גוים לתת להם אותו פקדון שהרי בא לו האונס מחמת אותו ממון פטור לפי שידו כיד הבעלים ואדעתא דהכי אפקדיה גבי' ואדעתא דהכי קביל ממון מיניה שאין משים עצמו בממון חבירו יותר מבממון עצמו, וכן אפילו חוב ול"ד פקדון, ועוד נראה לי טעם אחר לפטור לראובן שכיון שכבר הגיע זמן הפרעון כשאירע מקרה הרע וכשהוכרח מחמת הכרוז והאונס הנז' להגיד ולהודיע לעבדי האפיפיור שהיה בידו ממון חוב משל פלוני הרי הוא כאילו היה פקדו' אצלו ואינו חייב עוד באחריותו אלא בפשיעה (ש"ך בשם הרשד"ם), ראובן היה חייב לשמעון כסף, ובמקומו נתן לו חטים למכור, ובה ישלם חובו ושמעון יחזיר לו הנשאר, וראובן מת, ובא הממשלה וגבו החטים משמעון, נשאר החוב, שהרי בא המלך עבור הפקדון, של ראובן, אבל אם שמעון מכרם, אז כבר שילם החוב, ואז הוא כמו כל פורע חוב של חבירו, שהוא ספק ואי אפשר לגבות פעם שנית (ש"ך בשם הרשד"ם), ראובן נתן בחייו לבניו מתנו' ואחר שנפט' ירשו בניו השארית מעזבון נכסי אביהם ואחר זמן קם ערל א' בעלילה ושאל מא' מהבנים חוב א' שהיה חייב לו אביהם וכלו היה שקר ועכ"ז זכה בערכאות כל ירושתם, ובא יהודי עם כת"י אביהם שהוא חייב לו, אלו היורשים פטורים שהרי מי שהוציא כ"י הלוח על יורשיו אעפ"י שמודים שהוא כ"י אביהם אנו טוענין שפרוע הוא, ואפי' היה הדבר פשוט בעדים שהחוב אמת שאלו היורשי' אינם חייבים כלו' והטעם מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וכופין אותם בכך כו' עד אם לא ירשו כלום אין חייבים לפרוע ואפי' מצוה ליכא, וכאן הרי ירשו נראה בעיני שאפ"ה אינם חייבי' כיון שנאנסו להוציא כל מה שהניח להם אביהם, ומתנה שנתן להם לא מיקרי ירושה (ש"ך בשם הרשד"ם).

(ד) והראה לו מפני האונס ה"ז פטור - מדכתב לשון "פטור" ולא כתב ד"מותר" דלכתחילה לא יראהו, אלא שאם הראהו פטור מהתשלומין (סמ"ע), וי"א דאפילו לכתחילה יעשה כדי להנצל מסכנת מות, וכי תימא שיתן ממון שלו וינצל מסכנה, א"כ קשה מאי אהני בטעם שכתב שאם לא יראה כו', אלא פשוט שאין על ממון שלו שום חיוב ממון כיון שלא הזכירו המאנס (ט"ז, ורע"א בשם תוס' יוה"כ⁸³⁴).

(ד) נשא ממון חבירו בידו ונתנו לאנס, חייב לשלם מכל מקום אע"פ שהמלך אנסו להביא(כה). ז' שותפים שהיה להן חוב ציחד, ואנס סך לאחד לפטור החוב, פטור לזה לא מקרי נתן צידוק(כו). במה דברים אמורים שאם אנסו להביא והביא חייב, כשלא הגיע הממון לרשות האנס, אבל אנס שאנס את ישראל עד שהראהו ועמד האנס על הממון ונעשה ברשותו דהיינו סיוכל לטלוט עליו וליטלו, ואנס את ישראל עד שהוליכו למקום אחר, ואפילו הוליכו זה המוסר שהראהו, הרי זה פטור, שכיון שעמד האנס(כה) בצד האוצר כבר אבד כל מה שיש בו וכאלו נשרף:

(ד) אף על פי שהמלך אנסו להביא - ולא דמי למ"ש בסימן רצ"ב סעיף ח' דהמפקיד אצל חבירו ממון או כלים ואינו אמוד הנפקד, ובאו עליו גנבים וקדם ונתן להן הפקדון להציל

⁸³⁴ עיי"ש שמצורף את הרשד"ם הראשון המובא בס"ק הקודם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

עצמו, דכיון דאינו אמוד חזקה דלא באו אלא בשביל הפקדון ופטור, וכ"ש כאן דאנסוהו בהדיא ליתן לו ממון חבירו, דשאני התם כיון דאינו אמוד מסתמא אונסא דמתיליד ליה לא הוה אלא בשביל הפקדון, ואם לא היה הפקדון אצלו לא הוה אתו עליה, אבל כאן שמאנסין אותו שיביא ממון ראובן מבית ראובן, ריע מזלו גרם לו זה, דאל"כ איך באים אצלו שיתן לו מעות ראובן שאינן בידו, ולהכי נסתחפה שדהו וחייב אפילו אנסוהו גם על ההבאה, וי"א דאף שנשא ונתן ביד מ"מ כיון שאנסוהו על ההבאה אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, והואיל ויחדו לו בפירושו אינו מחויב שימות בשביל ממון חבירו, וממילא ג"כ נפטר מהתשלומין דאח"כ (סמ"ע), דוקא אם אנסוהו על ממון סתם אז אף שאנסוהו להביא חייב כשנשא ונתן ביד דזה מיקרי מציל עצמו בממון חבירו ודמי לנדרף ששבר הכלים לעיל סי' ש"פ ס"ג משא"כ הכא שאנסוהו להביא ממון פלוני א"כ האונס הוא מתחלה על אותו הפלוני ואין זה נקרא מציל עצמו בממון חבירו אלא שמוכרח לעשות כמו שאומר לו האנס ואם לא יעשה כן נמצא יציל הוא ממון חבירו בנפשו ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, ואם אין האנס מאנסו אלא שא"ל האנס, אע"ג דאנס הוא לא אמרינן דאמירת אנס אונס הוא אלא כל כמה דלא מאנס ליה בהדיא דהיינו שאומר לו אם לא תושיט לי אהרגך רק א"ל הושיט לי חייב, מ"מ אם אנסוהו בפ"י להביא לו ממון פלוני והביא לו ביד פטור (ש"ך), [על דברי הש"ך "מ"מ אם אנסוהו"] יצחק ויהודה ברוך היה להם בית אחד מושכר בידם שמניחים בו סחורותיהם ולא היו שותפים בסחורות רק בשכירות הבית, ובאו עבדי המושל לקחת נכסי המת וא"ל ר' יצחק שכל מה שבבית הוא שלו ואין למת שום דבר בבית ולא נשמעו אמריו והוציא הוצאות ושחדים לשר הנז' ומשרתיו עד שהוציא משפטו לאור ונשארו נכסי המת ליורשיו. ובאה אלמנת ר' יהודה וממוני הקהל העומדים בעד היתומים ליקח נכסי המת שבבית ור' יצחק תפושם תחת ידו עד שיטול כל מה שפזר. הדין עם ה"ר יצחק וחייבין היתומים לשלם כל מה שפזר ושכרו אתו ופעולתו לפניו וצדקה תחשב לו, שר' יצחק היה יכול להראות נכסי המת שהרי נאנס עליהם בפ"י. ואף על גב דר"י לא נאנס ביסורין ולא במכות רק שהמושל גזר עליו בדבריו וא"ל שאם לא יתן בידו נכסי המת שייסרוהו למשפט ויענה בכבל רגלו אך לא עשה שום מעשה וא"כ אילו היה מראה נכסי המת היה חייב מפני שלא נתיישר עדיין רק הפחידוהו בדברים ואפשר שלא היה מייסרו עכ"ז מאחר שהמושל יש ספק בידו לעשות מה שהוציא מפיו וגם יותר ממה שאמר היה יכול לעשות הוה ליה כאלו עביד ואפילו היה הממון הזה מופקד ביד הר"י וברשותו בתורת פקדון וידע המושל בממון ההוא שהוא מופקד בידו ואנסו להביאו אפילו בלא קדימת אונס הראיה והלך הר"י והביאו פטור (רע"א בשם התשב"ץ), רצה השר לעקל ממון של ראובן בשביל שמעון שחייב לו ממון ואמר ראובן יש לי חובות אצל היהודים הדרים תחת ממשלתך וכן יש לאנשי קהלתנו חובות אצל היהודים הדרים תחת ממשלתך ותוכל לתפוס הממון של בעלי חובות עבור שמעון מקהלתנו ונתרצה בזה השר וכפה להיהודים הלויים שישלמו עבור היהודים הנ"ל והמלוים מקהלתנו תבעו להלוים אשר הם תחת השר שישלמו להם בכח הש"ח שיש בידם והלוים השיבו אמת שאנו היו חייבים לכם אבל מה נעשה כיון שנתודע להשר שלנו שאנו חייבים לכם כפה אותנו לשלם ועשה לנו כל הכפיות ונגישות עד שהוכרחנו לשלם עבורכם ואם הוא שלא כדין אנו מה איכפת לנו אנחנו לא פשענו בזה ותבעו מהם שיתנו להם הש"ח קרוע בקרע ב"ד. חייבים הלויים לשלם למלוים מטעמא דמלוה להוצאה ניתנה וכאלו אנסו ליתן לו ממון אחר והוא הציל עצמו בשל זה דחייב לשלם אפילו במלוה על פה, אכן ראובן שגילתה להשר שיש לאנשי קהלתנו חובות אצל יהודים הדרים תחתיו לגבי דידיה לא מחשב שום אונס דהיכא שביקש לגזולו והראה שלו ושל חבירו דחייב לשלם לחבירו (פ"ת בשם פנים מאירות).

^(כ) דזה לא מיקרי נתן ביד - פירושו, אלא גרמא בעלמא, מ"מ אי עשה כן מדעתו בלא אונס חייב (סמ"ע), ואם הי' להם משכון בשותפות על החוב ונתנו להשר דזה מיקרי נשא ונתן ביד, ואי עביד הכי מדעתיה בלא אונס חייב כמו שורף שטרותיו של חבירו אבל באונס פטור (ש"ך), וי"א אפילו במשכון נמי לא הוי מזיק ממש אלא משום דינא דגרמי כיון דגוף המשכון אינו אלא כמו מזיק שעבודו, יכון שיכול לסלקו בזווי, וא"כ באונס פטור (קצה"ח).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(כ) שם - הכא אף על גב שמחל לא נפטר מחובו, דשותף שמחל לא נמחל חלק חבריו ואין לו כח למחול חלק שותפו, וכיון שבאמת החוב לא נמחל על ידו אלא שהלוה אינו רוצה לשלם עבור זה א"כ לא הוי אלא גורם, ועיין מ"ש בסימן כ"ה סק"ב?? (קצה"ח).

(כב) שכיון שעמד האנס כו' - על מה שהראהו לו פטור כיון שהוא אנוס וגם לא עשה מעשה, ועל מה שנטלו ונתנו לו אחר כך פטור דכיון שראהו האנס ויכול ליטלו חשיב כאילו נטלו. ראובן לקח חפץ אחד משמעון למוכרו לשר ואחר כך החזירו לשמעון בפני עבד השר, ואח"כ לקח השר החפץ משמעון בחזקה בלא דמים, ראובן חייב לשלם לשמעון, דהיה לו לחזור בינו לבין עצמו, ולא מהני מה שאמר לא כיונתי להזיקך (סמ"ע).

(ה) בעלי דין שהיתה ביניהם מריבה על הקרקע או על מטלטלין, זה אומר שלי וזה אומר שלי, עמד אחד מהם ומסרה ביד אנס, מנדין אותו(כט) עד שיחזיר הדבר לכמות שהיה, ויסקל אנס מביניהם ויעשו דין בישראל. הגה: מכל מקום אין לו דין מוסר(ל) אע"פ שהפסיד חזירו עי"ז הרבה, ללא מקרי מוסר אלא צמתכוין להזיק, אבל לא צמתכוין להוליא את שלו, ויש חולקין וסבירא ליה דמקרי מוסר, וחייב לשלם לו כל הזיקו(לא) אם לא היה חזירו סרבן, וכל שכן אם התרו בו תחילה שלא ידונו בפני עכו"ם ועצר שיש לו דין מוסר:

(כז) ומסרה ביד גוים מנדין כו' - אחד שביזה החכם ועמד החכם ונתן העונש שלו לשר העיר, הוי קרוב למסירה⁸³⁵ (סמ"ע).

(ל) אין לו דין מוסר כו' - ועיקר כיש חולקים⁸³⁶ כשאפשר למפקיד להציל את שלו בענין אחר חייב כמו היה לו לשמטו ולא שמטו ואם לאו פטור⁸³⁷ (ש"ך), שותפים שהסכימו בשטר שאם יבא איזה עלילת שקר מחמת מסירה על איזה בעל בית משני הקהלות יצ"ו וכו' יהיה אותה ההוצאה מתוך סכום הקהלות, ובא' ותבע תביעות של שקר, אף אם זה התובע את חבריו בערכאות של גוים והפסידו יש לו דין מסור. מ"מ אינו בכלל לשון השטר קישור השותפות של הקהל יצ"ו דלא משמע אלא כשהשר יעליל איזה עלילת שקר על איש מאנשי הקהלות יצ"ו בסבת מסירה אבל לא שיתבע יהודי אחד את חבריו לפני השר תביעות של שקר כי זה אינו נכלל בלשון שטר השותפות (ש"ך בשם המהר"ם מלובלין), אחד שגרם תפיסה לחבריו והוציא ממון על זה לפטור מן התפיסה, ופטרו מאחר שבעיקר העלילה שמסרו יצא נקי ואף מן התפיסה יצא אילו המתין, אין זה אלא גרמא בנזקין כו'. ואף שיש חולקים, מ"מ אין יכול להוציא ממנה שהרי זה מחלוקת. מי שהזיק לחבריו והפסידו צריך לשלם לו הפסדו, אף על גב דלא נתכוין להזיקו, דאדם מועד לעולם ואין חילוק בין מזיד לאונס, ואף על גב דנתכוין להציל את שלו אם מפסידו ע"י כותים ולא היה נתבע סרבן, ומי שתקף את שלו מיד חבריו אין לו דין מסור אף על פי שהפסידו הרבה, היינו דוקא לענין מסור אבל לא לענין תשלומין מה שהזיקו דודאי חייב לשלומי (ש"ך בשם הרמ"א), אשת ראובן הפקידה ארגז של חפצים ביד שמעון ואמרה לשמעון הארגז הזה אני נותנו לך בתורת פקדון שתחזירנה לי בעת אשר אתבעהו ממך אם יהיה לך איזה משא ומתן או הלוואה עם בעלי לא תתפוש הארגז הזה בחובך אלא תחזירנה לי כמו שנתתי לך וקבל שמעון הארגז ממנה על מנת כן באתה אשת ראובן לתבוע הארגז מאת שמעון כי בעלה ברח מהמלכות אמר לה שמעון אני יש לי שטר חוב על בעליך ואני רוצה ליפרע מחפצים אלו כל מה שבארגז הם נכסי בעליך והוא לזה ממני ושעב' לו כל נכסיו ותנאיך אינו כלום ונתגלגלו הדברים שהובא' האשה לפני שלטון העי' ונתרעמה לפניו על שמהרו כל מלבושים שהיו מנדוניתה שאין דין המלכות כן הרי מהימנא איהי בטענתה הואיל והיא טוענת ברי ואין טענת ספק של זה טענה להחזיק בנכסים שהפקיד אצלו ולענין מה שקבלה לפני השלטון ואמרה ששמעון זה יש לו נכסים משלה ושהוא מעכבן נראה שאם ימשך מזה שיקח כל הנכסים למלכות בחוב המלך הואיל ובעלה נודע שהוא חייב למלכות וברח דבר ברור הוא שבכל מקום שימצאו עילה או שמץ דבר להתעולל ולהתנפל על נכסיו בחובו של מלך יעשו ואם היו שם נכסים ששמעון היה זוכה בהם לגבות חובו מן הדין כגון שהיו נכסי ראובן בבירור ונאבדו הכל מחמת

⁸³⁵ עי' סמ"ע לעיל ס' א ס"ה: יכול לקנוס למי שאינו רוצה להיות ציית דין שיתן קנס למלך.
⁸³⁶ עכ"ז אינו חשיב מוסר עד כדי כך שהנמסר יכול ליטול ולקחת, ולכן צריך ראייה ברורה כמה הפסיד את חבריו, ותפיסה לא מהני (דברי חיים חר"מ ח"א ס"ה מה).
⁸³⁷ לכו"ע אם אפשר בענין אחר, חייב הזיקו (בית יצחק חושן משפט סימן עז).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

שגלתה הדבר למלכות ודאי שנקראת מוסרת וחייבת לפרוע ואם נתגלגל שהפסיד יותר מזה שהעלילו עליו זה ודאי הוא גרמא בנזקין ולא דינא דגרמי דלא מצינו בתלמוד דין מסור בכה"ג אלא במתכוון או שהראה הדבר עצמו ולקחיהו וכאן הדבר ידוע בבירור דבשעה שהזכירה את הנכסי לפני המלכות והוא היה בורח מפני המלכות מחמת מה שהיה חיי' הו"ל כמאן דאוקימנהו עלייהו דכמאן דקלינהו דמיא ואין לה התנצלות לומר שחשבה שלא יקחום לפי שבדין המלכות אינם נפרעין מנדוניית האשה דכתא מכמר כתיב וחזקה מבקשים עלילות להתנכל במ כ"ש במקום שיש להם אחוזה (ש"ך בשם מהרי"ט).

^(א) דמיקרי מסור וחייב לשלם כל הזיקו - אחד שרצה לתפוס את חבירו ולהכריחו למשפט, ומתוך שלא רצה להניח לתפוס עצמו הכהו והרגו השופט, על התובע דין רוצח (סמ"ע), ראובן שהיה לו דברי ריבות עם שמעון וראובן מתוך כעסו וחוס לבבו הלך אל הרב עירון וסיפר לו הדברים ומתוך כך נתפס שמעון כו' ועמד ראובן לפני השופט ואמר כי לא ספר הדברים אל הרב עירון בדרך קבלה רק בדרך הזכרה שאם שמעון ימאן לעשות לו דין ישראל שיהיה נזכר לו מהדברים. ובכן יצא שמעון זכאי ופטור ועתה תובע שמעון יציאותיו שהוצרך לשלוח אחר אוהביו וגם שחדים ויתר הוצאותיו, ראובן חייב לשמעון כל יציאותיו דדיינינן ליה כל דין מסור (סמ"ע בשם שו"ת מהרי" ווייל).

(ו) מי שנתפס(לב) על חבירו ולקחו עכו"ם ממון ממנו בגלל חבירו, אין חבירו חייב לשלם(לג). אין לך מי שנתפס על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו, חוץ מהנתפס מפני המס הקצוב(לד) על כל איש ואיש בכל שנה, או הנתפס על התשורה שנותן כל איש למלך בעוברו עליהם או חיילותיו, הרי זה חייב לשלם לו, והוא שיקחו ממנו בפירוש בגלל פלוני בפני עדים, ונתבאר עוד בסימן קכח:

^(ב) מי שנתפס כו' - זה נתבאר לעיל סי' קכ"ב ס"ב (ש"ך), ראובן היה חייב סך מעות לתוגר אחד, וירד ראובן מנכסיו והסתיר פניו מיראת התוגר פן ישים לו בבית האסורים. ובא התוגר והעליל על שמעון שהיה ערב בעד ר', והלך ש' לר' ואמר לו בא ותתפטר עם התוגר, ואם לאו אני אלך ואומר לו היכן אתה צפון. ור' כיון ששמע זאת, עשה מודעא א' באמרו שהוא אנוס, שאם לא יתפטר עם התוגר ילשין לו שמעון וישימו אותו בבית האסורים. ור' הלך והתפטר עם התוגר בפני ש' וש' יצא ערב לתוגר לעת כזאת ולקח בתים אשר לר' בתורת אפותיקי שאם לא יפרע ר' לזמנים אשר יתפשו שהבתים הם של שמעון ור' דר לעת כזאת בבתיים אשר לו. אם אנוס התוגר לש' לפרוע בעד ראובן ופרע שאין ראובן חייב לפרוע לש', לא יועיל לראובן המודעא שהרי לא גרם הפסד לממונו אלא שהפסידו שהיה רוצה לעכב ממון של ישראל אפי' ממון הגוי אז אין המוסר חייב שלא גרם לו הפסד אלא לממון שאינו שלו כי ממון הגוי עצמו היה, ואין לחייב לשמעון בשביל שהראה לראובן ואחר שלא הפסידו אלא שגרם שיפרע לתוגר מה שהיה חייב לו אין זה אונס כדי שימסור מודעא (ש"ך בשם הרשד"ם).

^(ג) אין חבירו חייב לשלם - דריע מזלו גרים לו שיהא נתפס עבורו, אף שנפטר חבירו ע"י כך מחובו, יכול לומר מפייסינא הוינא ליה עד דפטרינא בלא דמים, וכמ"ש בריש סימן קכ"ח (סמ"ע).

^(ד) מפני המס הקצוב - הטעם, דחוק המלך ונימוסו הוא כן להיות נתפס אחד על חבירו כי אין עליו לטרוח לגבות מכל אחד בפני עצמו, וכמ"ש בסימן קכ"ח ס"ב ושס"ט ס"ב וס"ז (סמ"ע).⁸³⁸

⁸³⁸ ממשלה שמחייב ראובן לשלם מס על חיוב של שמעון, מותר לשמעון לגלות שזה חיוב של ראובן (דברי גאונים כלל סב ס' א). ראובן ושמעון נתעצמו בדין ומתוך קושי הבעלי דינין לא יכלו לדון ביניהם והדיין אשר בירר ראובן אמר לו לא יכולתי לדין את שמעון שהוא אדם קשה לך לפני ערכאותיהם של עכו"ם וכן עשה והוציא משמעון מעות וגם הפסידו שוחדות לשופטים ולסופרים ולעדים ושוב נתברר שהדין עם שמעון והחזיר לו מה שלקח ממנו ושמעון תובע ההפסד כדן מסור ויש לו עדים כמה הפסיד חייב ראובן לפרוע ההפסד על אף שעל פי אחד מהדיינים עשה מה שעשה שלא היה לו לסמוך על דברי הדיין ואף אם שמעון הוא אדם קשה היה לו לברור דיינים אחרים ואם יבררו ששמעון אלם ולא ציית דינא אז היה לו רשות ללכת לפני ערכאותיהם של עכו"ם ותו שהדיין שנתן לו הרשות הוא הדיין שבירר הוא בעצמו והיה מהפך בזכותו ומפני שלא רצה לקבל דבריו אמר עליו שהוא קשה. ואפילו נתנו לו רשות שניהם לא היה לו לסמוך עליהם כיון שאינם בית דין קבוע שבעיר שאם בררו אותם לדון או לפשר ביניהם לא בררו אותם לעבור על דברי תורה ועל הסכמת הקהלות. ואפילו ב"ד שבעיר אין להם כח לתת רשות בזה אם לא

[Commented [j1761]]

ו הנתפס על התשורה. נ"ב ע' שו"ת רשד"ם סימן שפט (רע"א). - לא הצלחתי לקרא את השאלה בכלל

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(ז) מי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו(לה), כגון שהראה מעצמו(לו) או שנאנס ונשא ונתן(לו)(לח), ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו, והנמסר אומר כך וכך הפסידני, והמוסר כופר במה שמענו(למ), אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו(מ), אלא נשבע בנקיטת חפץ וזוכה במה שתפס, ויש אומרים דנסיפיקא דדינא לא מהני תפיסה, ואם לא תפס אין מוציאין מן המוסר אלא בראייה ברורה(מא), ואם ידעו צדד הדברים רק שהולך להתפשט(מז) עם השך כזך וכך, הנמסר נשבע ונוטל. ויש מי שאומר(מג) שאם המוסר אומר איני יודע כמה הפסדת על ידי, ישבע הנמסר ויטול. הגה: וכל זה צמוסר ממון, אבל מסר גופו של חבירו לחנסים הנמסר נשבע ונוטל(מד), וכן אם גרס לו תפיסה, דהוי כמזיק בידים ולריך לשלם לו כל הזיקון(מה). האומר לחבירו מסרתני והוא כופר יצבע לו היסתמו, ויש אומרים לריך ליצבע לו לפני השך שלא מסרו לו, ואין לריך לעשות נקיות זו אלא על פי עד אחד המעיד שמסרו(מו), אבל אין העכו"ם נלמנים כזך. שנים שמסרו ביחד כל אחד משלם החליו(מח), ואם בזה אחר זה, האחרון פטור לכל זמן שלא נפטר ממסירה הראשונה הנזק צא מגרס הראשון(מט), ואפילו לא מסרו רק ראה חנס או עכו"ם סיגידו לשקו(נ). יש אומרים לדרס המוכה מחבירו(נא) יכול לילך לקבול לפני עכו"ם אע"פ דגורס למכה הזיק גדול⁸³⁹.

(ל^ה) מי שיש עליו עדים כו' - אבל אם אין עליו עדים ישבע לו היסת שלא מסרו (סמ"ע, וט"ז), עיין לעיל ס"ק (א) בשם מהרש"ך (ש"ך).

(ל^ו) הראה בעצמו - לא ירדתי לסוף דעתו אמאי בהעמיד לעכו"ם על ממון חבירו הוי כמוסר בידים ס"ס לא הוי אלא גרמי כיון שלא נשא ונתן ביד (ש"ך).

(ל^ז) או שנאנס ונש' ונתן ביד כו' - נאנס ונשא ונתן ביד מזיק בידים ולא גרמי הוא ופשיטא דלא שייך תקנת נגזל דהא אנוס הוא וא"כ כיון שהוא מכחישו בברי נשבע זה שנאנס ופטור דהא אינו נפסל כיון שנאנס ויכול הוא לישבע, ודברי המחבר צלע"ג (ש"ך).

(ל^ח) ונשא ונתן כו' - ואם נשא ונתן ביד בלא אנוס פשיטא דעשו תקנת נגזל דהוי גזלן ממש (ש"ך).

(ל^ט) והמוסר כופר כו' - דכל מודה מקצת ועל השאר אומר איני יודע ה"ל מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אף בדבר דלא ה"ל לידע וכמו שנתבאר לעיל סי' ע"ב ס"ק נ"א, לכך הוכרח לכתו' כאן שהמוסר כופר דאלו אומר איני יודע כמה הוה ליה מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ושכנגדו נוטל בלא שבועה לכך לא הוצרך לכתוב ההפוך דין זה פשוט בלאו הכי ואינו תלוי בכאן כלל (ש"ך), וי"א דטעם המחבר דאם אין המוסר כופר אלא שאינו יודע כמה הפסידו נשבע הנמסר ונוטל (קצה"ח).

(מ^א) אם תפס הנמסר כו' - דאיבעיא דלא איפשיטא היא בגמרא אי עשו תקנה בנמסר להיות נאמן בשבועתו ליטול כמו שתיקנו בנגזל, וי"א דמהני ביה תפיסה, ויש חולקים כיון דהוא ספיקא דדינא (סמ"ע).

(מ^ב) בראייה ברורה - ולא באומדנא (ש"ך), לענין כמה הפסיד אצל השך לא סמכינן אאומדנות דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא הזמין עדים כשרים ואם לא היה אפשר להזמין מזליה גרים אבל לענין המוסר כדי להעיד עליו שהוא המוסר אפילו בהוכחות ואמתלאות נאמנים עליו לפי שאין פנאי להזמין עדים כשרים על כך ועוד שהרי המוסר נזהר שאין מוסר אלא בצניעא ועל הרוב אי אפשר לידע שהוא המוסר אלא על ידי הוכחות ואמתלאות ואם לא היינו סומכינן אאומדנות לא היה נידון שום מוסר בדין מסור ולא שבקת חיי לכל בריה הלכך סומכינן על אמתלאות ברורות לדון עליו דין מסור ולאפוקי ממונא מידו

שנתברר להם שאחד מהם רוצה לגזול את חבירו ולא מצו למכפייה ואם הברורים עשו שלא כדון לא היה לו לסמוך עליהם כיון שיש בעיר גדול מהם (רדב"ז ח"א סי' קעב).

⁸³⁹ השולח מכתב לשלטון למסור את חבירו, המשלח חייב, ואין כאן משום אין שליח לדבר עבירה מאחר, והמכתב עצמו הוא המוסר, ואפילו אם ראובן יש לו מכתב של שמעון בכת"י שמסר אותו לשלטון, ושמעון טוען שזה זיוף, שמעון חייב (דברי גאונים כלל ס"א סי"א).

שרה, מחמת קטטה ומריבה שהיתה לה עם ראובן, וראובן שכר חנות לכמה שנים, והיא הלכה לבעלים, וביקש לשכור אותו בכפול המחיר, עד שראובן לצורך לחיותו ואומנותו הוכרח לקחת בסך ההוא מהבעלים, דבאופן אחר היה מוציאם תכף מהם, היא חייבת מדינא דגרמי לשלם את התופסת לכל הי"ב חדש (משפטי שמואל קיא).

Commented [j1762]:
עברתי מקומו של הש"ך,
וצ"ע אם לזה הוא מתכוין.

Commented [j1763]:
א הבאתי את הש"שחולק
על השו"ע במקור דבריו
בהראש

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

כשיתברר בעדים כמה הפסיד מכת מסירתו וגדולה מזו כתב רבינו בסימן ב' (ס"א) שאפילו ממיתין אותו אף על פי שאין כאן עדות ברורה אלא רגלים לדבר וקלא דלא פסיק אם יש צורך שעה לדונו בכך דנין אותו כל שכן לענין ממון שסומכין על האמתלאות ואומדנות (ש"ך בשם הב"ח).

^(מב) רק שהוצרך להתפשר - פירוש, שיש לנמסר עדים ע"ז שהוצרך לפשר עם השר בכך וכך, אף שהמסור כופר ואומר לא בשביל המסירה לחוד פישרת עם השר ליתן לו כך וכך, הנמסר נאמן בשבועה כיון דיש לו עדים עכ"פ שהוצרך לפשר עם השר בכך וכך וגם ידוע שמסרו (סמ"ע), ואולי הערים או היה אפשר להתפשר בפחות (ש"ך).

^(מג) ויש מי שאומר - יש לי לדקדק דתיפוק להו בלאו הכי הא כיון שהמסור מודה שהפסידו ואינו יודע כמה הוה ליה מודה מקצת ועל השאר אינו יודע דקי"ל דה"ל מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, ושכנגדו אפי' שבועה לא בעי, וי"א שכנגדו צריך לכל הפחות לישבע אבל לא יטול בלא שבועה וקשה, אמנם אפשר לומר כמ"ש לעיל סי' שפ"ו ס"ק י' דבכל דיני דגרמי אין נשבעין שבועות התורה, א"נ כמ"ש לעיל סי' שפ"ו ס"ק א' דדינא דגרמי דרבנן א"כ לא שייך לומר מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, עי"ל דמיירי דאומר המוסר הילך על מה שהפסידו או שיש לו כנגדו ביד הנמסר, או דכיון דלא ה"ל למוסר לידע כמה הפסידו לא שייך לומר דהוי מחויב שבועה, ובפרט במקרה כזה שהנמסר מודה שהמסור אינו יודע דבכה"ג כתבתי שם דלכ"ע לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם (ש"ך), למסקנה היכא שאפשר לומר שהמסור יודע יש להסתפק מה המסקנה, אבל היכא שידוע בודאי שהמסור אינו יודע או שהנמסר בעצמו מודה שאין המוסר יודע דבכה"ג לא שייכא שבועה על המוסר כלל, ומאחר וזה ספק לא מוציאים ממון מספק (ש"ך).

ואם תפס מטלטלים שלא בעדים אין לו עליו כי אם חרם סתם כל מי שנטל ממנו שלא כדין, וזה אפי' למ"ד בספיקא דדינא לא מהני תפיסה דאע"ג דהכא דמטעם נאמנות אתינן עלה דמספקינן אם יהא נאמן בשבועה ליטול והלכך כיון דתפס שלא בעדים ודאי נאמן מכת מגו והא דאינו נשבע וכמ"ש לעיל סי' ע"ב סעיף י"ז ס"ק ס"ז?? דאפי' בטוען שכנגדו שמא צריך לישבע כדי ליטול צ"ל דמיירי שהנמסר רוצה להחזיק במטלטלים ואינו חפץ שיפדם המוסר ושיגבה מהם חובו ובכה"ג כתבתי שם בס"ק ע"א?? דא"צ לישבע (ש"ך). ויש חולקים, ועי' לעיל סימן פ"ז ס"ק ל"ב?? דבממון דרבנן נמי נשבעין שבועת התורה ואמרינן ביה נמי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם, וטעמא דנשבע הנמסר היינו משום תקנת נגזל, וכן משמע מסתימת דברי השו"ע שכתב והמוסר כופר, ומשמע בטוען שמא ודאי נשבע הנמסר ונוטל (קצה"ח).

^(מד) וכל זה במוסר ממון אבל מסר גופו של חבירו כו' - מקור הדין הזה מיירי כשמוסר גופו של חבירו בידיים דהיינו שנוטל גופו בידו ומוליכו בחזקה לתפיסה לעכו"ם ומחמת זה נפסד לו ממון כל הזיק דממונו ה"ל כאלו הזיקו בעצמו ובזה יש חילוק בין נזקי ממונו לנזקי גופו, שכשמוזיק לגופו יש לו ליתן לרופא כו' וכן כאן צריך לשלם על הוצאות להוציאו מהכלא. אבל אם לא עשה מעשה בידיו אלא רק דבורו, לא מיחייב אלא משום דינא דגרמי והוא בכלל מה דבעי' לש"ס אי עשו תקנת נגזל במסור למאן דדאין דינא דגרמי (ש"ך), ויש חולקים ויש לחלק בין גרמי דממון לגרמי דאדם ומשום דאשכחן אדם באדם דמשלם שבת וריפוי אף על גב דשבת וריפוי אינו אלא גרמא, דהא מהאי טעמא דוחף מטבע לים וצריך הוצאות לבר אמוראה כיון דע"י ממון זה נפסד ממון אחר הו"ל גרמא ופטור, ובאדם באדם חייב, אלמא חייבה התורה אדם באדם בנזקי גרמי, ובמוסר גופו אפילו נימא דמוסר לא חמיר יותר ממזיק הרי נשבע ונוטל מדין תקנת נחבל שהוא אפילו בטוען ברי (קצה"ח).

^(מה) דהוי כמזיק בידיים כו' - אף שטוען שלא תפסוהו משום שהכהו אלא משום שברח, אפי"ה חייב (סמ"ע).

^(מו) האומר לחבירו מסרתני - מוסר שהודה במקצת משלם מה שהודה ואינו משלם השאר, ואפילו אומר נ' ידענא ונ' לא ידענא לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, מאחר שלא ה"ל למידע כמה הזיקו (סמ"ע), וי"א דבכל ענין ה"ל מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אם לא שהתובע מודה שהנתבע אינו יודע כנ"ל ס"ק (מג) (ש"ך). ויש חולקים על הש"ך כנ"ל ס"ק (מג) (קצה"ח).

Commented [j1764]:
עיין בתשו' מהר"מ
מינץ סי' מ"ד - לא
הצלחתי

Commented [j1765]:
יך לי דרך אחרת איך
לכתוב את הש"ך.

Commented [j1766]:
ברי הקצה"ח באים
להסביר שיטת ר"ת ולא
לפסוק הלכה ולכן לא
הבאתי את דבריו

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

⁽¹²⁾ ואין צריך לעשות נקיות זו אלא ע"פ עד א' כו' – ויא' שיש לו לישבע לפני השלטון שלא דבר לשלטון על שכנגדו שום דבר רע המביאו לידי הפסד, אף שלא היה עד אחד צריך לישבע לפני השלטון, ולא קאמר אלא לאפוקי שאין העכו"ם נאמנים בכך לענין שיעשה נקיות זו בפניהם, אבל אם הנמסר טוען ברי שמסרו צריך לעשות נקיות זו בפני השלטון אף שאין שם עד כלל (ש"ך).

⁽¹³⁾ שנים שמסרו ביחד כל א' משלם החצי - אפי' אין לחבירו לשלם א"צ לשלם רק החצי, ועי' לקמן ס"ס ת"י (??) ועיין מ"ש שם (??), אמנם למ"ד שהמסר שאנסוהו בגופו לגלות פטור, אז השותף שלא אנסוהו חייב כל ההיזק אם יש עדים שמסרו שניהם ביחד (ש"ך), אפילו אם העני אחד מהם (ט"ז).

⁽¹⁴⁾ דכל זמן שלא נפטר ממסירה הראשונה כו' - ואם יש ספק בדבר אם נפטר ממסירה הראשונה מספיק לא מפקינן ממונא והאחרון פטור, ולפ"ז לעולם אין חייב האחרון אלא כשידוע בבירור שכבר נפטר ממסירה הראשונה, אבל אם נפטר ממנו בבירור האחרון חייב דמסירה חדשה היא (ש"ך). עי' לעיל סימן שפ"ג סעיף ד', דשנים שהזיקו ואינו ידוע על יד מי נגמר ההיזק משלמין בשוה, ועיין מ"ש בסימן שפ"ג סק"א ? , וא"כ ה"נ נימא דמשלמין בשוה, ואפשר כיון דהיה כדי היזק במסירה הראשונה בודאי, והספק אינו אלא אם נפטר אח"כ ממסירה הראשונה וכה"ג הו"ל כאומר איני יודע אם פרעתיך (סימן ע"ה סעיף ט') וצ"ע (קצה"ח).

⁽¹⁵⁾ ואפילו לא מסרו רק כו' - ר"ל אם ראה השר מעצמו, או גוים ראוהו דאז מסתמא יגידו להשר מה שראו שעשה ראובן כגון שהכה לשמעון, אף שהלך לוי והגיד לשר על ראובן פטור לוי, דבלא הגדתו ודאי יודע להשר ע"י הגוים (סמ"ע וש"ך), ונראה דצ"ל אפילו לא מסרו הראשון, ופירושו שאפילו שאין שם מוסר אחר (ט"ז).

⁽¹⁶⁾ י"א דאדם המוכה כו' – כל שבא להציל וא"א להצילו אם לא שיגיד לשופט וע"י כך הוא מפסיד ממון ופשיטא דאם יכולים להציל הנמסר ע"י שיפסיד המוסר ממון דשרי ומצוה הוא ועוד דממון מוסר דוקא לאבדו ביד אסור אבל להפסיד ע"י גרמי מותר (ש"ך).

⁽¹⁷⁾ אין משביעין את המוסר שהראה מעצמו לא שבועה חמורה ולא שבועת היסת, מפני שהוא רשע ואין לך פסול יותר מזה. ואפילו לא מסרו עדיין רק שאומר אלך ואמסור(נב), אם אומר כך בפניהם נפסל לעדות(נג), ולא אמרינן בכהאי גוונא עבד אינש דגזיס ולא עבד, ויש חולקים אלף אם כן מוחזק בכך, ואפילו לא יודעין אם רגיל בכך או לא(נד), מכל מקום יוכל זה שכנגדו לעמוד ולהאיל ענמו ע"י עכו"ם אע"פ שיגיע נזק לזה. אבל המוסר שאנסוהו להראות או להביא ונתן ונשא ביד(נה), אע"פ שהוא חייב לשלם אינו רשע וכן תשלומין הוא בלבד, ומשביעין אותו בשאר הכשרים. הגה: וכן אם הודה שמסר ואין עדים בדבר, אע"פ שאינו נפסל כהודאת ענמו מכל מקום חייב לשלם(נו):

⁽¹⁸⁾ ואפי' לא מסרו כו' - אדם המריב עם חבירו ואמר אלך ואמסור ממנוך הואיל והעזי פניו בפרנסיה נחשב רשע ופסול לעדות ולשבועה וכ"ו ולא אמרינן בכהאי גוונא אעביד איניש דגזיס ולא עביד (ש"ך בשם הא"א), ע"ל סי' ל"ד סעיף כ' [השונא לחבירו, וא"ל בפני רבים: אלך ואמסור ממנוך, פסול לעדות]⁸⁴⁰ (ש"ך).

⁽¹⁹⁾ נפסל לעדות כו' - בעדים שכבר חשודים ומוחזקים על זה (ש"ך בשם הרמ"א), ראובן הפקיד אצל שמעון כסף, ואחר זמן בקש הכסף, ושמעון טוען שנגנב, וראובן אמר איני מאמינך אז או נשב בדיני ישראל או יתפשר ואם לאו שיביאהו בערכאות שלהם או ימסרהו ביד הבאשה, ועשו פשרה, וטוען שמעון שזה מתוך אונס, אין בדבריו של שמעון כלום⁸⁴¹, דכל כי האי גוונא לא מקרי גזום ואיום כיון דרשות נתונה לו לשבת בדיני ישראל וכל שכן דהדין היה עם ראובן להביא לשמעון בערכאות שלהם אם לא היה רוצה לדון עמו בדין תורה, ואפילו אם היה שראובן היה מגזום לשמעון להביאו בערכאות שלהם ולא היה רוצה לדון עמו בדין תורה אפילו הכי לא הוי אונס דעביד איניש דגזיס ולא עביד ולא חשיב אונס בגזום בעלמא אלא היכא דגזיס ליה במידי דאי עביד ליה ברי היזקא וכו' אבל היכא שמגזמו

Commented [j1767]:
א ברור לי שזה כוונת
הש"ך אבל ?

⁸⁴⁰ עי"ש בסמ"ע: דוקא בשונאו חששו שמחמת שנאתו יעשה כן, ולא באחרים.
⁸⁴¹ עי' קנין תורה ח"ד סי' קלט שפאלו פשרה של ערכאות, בנקרופט, אין טענת אונס, ואי אפשר לגבות אחר כך יותר.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

לעשות דבר דאף כי יעשהו שמא לא יזוק חבריו בכך כגון כיוצא בנדון דידן שטוען שגזמו להביאו בערכאות של גוים לא חשיב אונס כלל שהרי לא כל המביאים חביריהם בערכאות של גוים נוצחים והרבה עשו כן ולא הצליחו (ש"ך בשם מהר"י בן לב), כל מי שמגזם לחבירו אפי' בממון ויכול לעשותו אפי' לא עשאו כותבים עליו מודעא וכותבים העדים ידענו באונס פלוני ואף על גב דלא עביד מאי דאמר כיון דאמר עבידנא היינו אונסיה דמוכר וכל כי האי גוונא כותבין מודעא (ש"ך בשם מהר"י בן לב), ראובן היה לו בן שמעון שהיה מבזה את אביו ראובן ומחרפו בכל יום בפני האנשים כדי שיתן לו מעות והיה מגזם עליו שילשין עליו לאומות על דברים שיהיה לו הפסד רב והיה אומ' לו ג"כ שימיר דתו לעשות לאביו רעה ולהעליל עליו כמה מיני עלילות עד שהיה מכה את אביו וממרט זקנו בלי בושא שראובן יתן לו כסף ויעצו את אביו שיעשה לבנו שמעון שטר חוב א' שהיה חייב לו מעות הרבה שיפרע לו לזמן קצוב כדי שישכך חרונו מעל אביו ולא יפחידהו ולא יחרפהו ושהם יהיו עדי' שבאונס עשה זו לסלקו ולהשליכו מעל פניו וכשיגיע הזמן לא יתחייב לפרוע בדין שום דבר אעפ"י שיוצי' עליו ש"ח קיים בביטול מודעו' וכן עשה. אף על גב דאמר' בעלמא עביד איניש דגזים ולא עביד הכא בנ"ד אמרינן דגזים ועביד כיון שהיה מבזה את אביו ומחרפו כמה פעמים כדי שיתן לו והיה נותן לו והיה חוזר ומגזם אליו והיה נותן לו עד שהגיע לפרק מכה אביו וממרט זקנו הרי שגזם עליו ופעל ועשה והוא כמו מוחזק לצער ולהזיק לאביו וגזם ועביד ועל ידי זה הוכרח אביו לכתוב עליו ש"ח לזמן אולי ישוב ונחם על הרע' ואין אביו חייב לפרוע לו (ש"ך בשם המבי"ט).

⁽⁷²⁾ אם רגיל בכך כו' - התובע חבירו וחבירו הולך לב"ד ומתחייב בכל אשר תחייבו אותו, ומעתה התרו בו שלא יתבענו בדיני הגוים, יראה כי אם יתרעם בפני האומות יש לו דין מסור ואם יגזים ויאמר אלך ואומר לפני גוים דבר שיוכל לבא ממנו הפסד לשמעון משעת דיבורו יצא מכלל ישראל וניתן רשות לכל ירא ה' להצילו בנפשו, אבל בנידון דיש לו טענה על ממון עצמו דלכתחילה לא מצי ליעבד דינא בכך מ"מ בידעבד אינו נקרא מסור (ש"ך בשם גדולת מרדכי אגודת אזוב קיב ע"ה).

⁽⁷³⁾ שאנסוהו להראות כו' - פירוש, אף שנשא ונתן אחר כך ביד וכדמסיק דאז חייב לשלם, אפ"ה אינו נקרא רשע כו'. א"נ הכי קאמר, לא מיבעיא אם לא אנסוהו אלא להראות והראה ולא נשא ונתן ביד דאינו נקרא רשע, דהרי בכה"ג אפילו בר תשלומין ליתיה, אלא אפילו אנסוהו להביא והוצרך לישא וליתן באונס, אף דבר תשלומין הוא כנ"ל, אפ"ה אינו נקרא רשע כו' (סמ"ע), והצד הראשון עיקר (ש"ך).

⁽⁷⁴⁾ מ"מ חייב לשלם - אף דהוי קנס מ"מ לא אמרינן מודה בקנס פטור רק גבי קנס דאורייתא ולא בקנס דרבנן (ש"ך), וי"א דגם בקנס דרבנן מודה מיפטר (קצה"ח). קהילה אחת שיש להם תקנה שמי שיעבור על אחת מתקנותיהם יתן קנס לקופת הקהל, ואירע שבעה"ב אחד נחשד שעבר על איזה תקנה, וכאשר חקרו מנהיגי הקהילה העיז נגד המנהיגים והתפאר עצמו שכמה פעמים עבר על תקנה, ועתה רוצים המנהיגים לענוש אותו על הודאת עצמו שיתן קנס הקבוע, הוא מח' בין הש"ך והקצה"ח הנ"ל, ולכל הפחות אין להוציא ממון מיד העובר על התקנה כי מצי לטעון קים לי כהנך רבוותא דס"ל דפטור במודה מעצמו, כל זמן שאינו מפורש בתקנה שיתחייב קנס ע"פ הודאת עצמו, וסתמא דמילתא משמעות התקנה לחייב קנס על פי דין, היינו שיבורר בעדים שעבר על התקנה, ואפילו אם יש ספק במשמעות התקנה מ"מ אין להוציא ממון מספק, אמנם יש ביד ראשי העדה לקונסו מפני העזה שהיה לזה נגד הפרנסים להיות כמתפאר עצמו ונקל בעיניו לפרוץ נגד התקנות (פ"ת).

⁽⁷⁵⁾ אסור למסור לישראל ביד עכו"ם בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות, ואפילו היה מצר לו ומצער(נו). הגה: וזוקא דזכרים בעלמא, אבל אם מסרו מותר למסור, דהרי יוכל להרגו זדין במקום שיש חשק שיחזור וימסרנו, (אוונת) אם אי אפשר להציל עלמנו בזדך אחר, אבל אם אפשר להציל עלמנו בזדך אחר הוא כשנים שמסרו זה את זה, וכל מי שהפסיד חזירו יותר חייב לשלם המותר בזק קלס, וכל המוסר ישראל ביד עכו"ם בין בגופו בין בממונו אין לו חלק לעולם הבא(נמ)842:

Commented [j1768]:
מ' יוכל זה שכנגדו כו' - עיין בספר עבודת הגרשוני סי' מ"ח בענין זה באריכות (פ"ת) - הוא סה"כ בא בטענות נגד א' שפסק נגד הרמ"א לא ראיתי איך להביאו

Commented [Y1769]:
עי' נוב"י חו"מ ח"ב סי' סא, וכן חתם סופר או"ח קיט שמודה בקנס דרבנן פטור - לא נצרך אחרי הקצה"ח???

⁸⁴² היכי דמסרו ממון בזה"ז ל"ה דין רודף דאין חשש בזה"ז שיבא לידי נפשות ובודאי לא נפסל לעדות רק מדרבנן ולא הוה כמומר לכה"ת כיון דבעו"ה רבים נכשלים ונעשה להם כהיתר אין

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(נב) ואפילו היה מצר לו ומצער - דום לה' והתחולל לו כו', דר"ל שידום ויסבול והשם פילם לפניו חללים חללים (סמ"ע).

(נב) או - "או" נמחק (ש"ך).
(נב) וכל המוסר כו' אין לו חל"ה - ואמרינן נמי בפ"ק דר"ה (דף י"ז ע"א) דהמסורות יורדים לגיהנם ונידונין לדורי דורות וגופן כלה ונשמתן כלה כו', וגריע מהשומדים, ובי"ד סי' ב' סעיף ט' בהג"ה נתבאר דיש פוסלין שחיטת מוסר כמו שחיטת מומר ובי"ד סי' רפ"א ס"ג נתבאר דס"ת שכתבו מוסר או עכו"ם או ישראל מומר פסולה (ש"ך).

(י) מותר להרוג (ס) המוסר בכל מקום אפילו בזמן הזה, ומותר להורגו קודם שימסור, אלא כשאמר הריני מוסר (סא) פלוני בגופו או בממונו (סב) אפילו ממון קל, התיר עצמו למיתה, ומתריץ בו ואומרים לו אל תמסור, אם העז פניו ואמר לא כי אלא אמסרנו, מצוה להורגו וכל הקודם להורגו זכה. הגה: ואם אין פנאי להתנות אין לריד התראה, ויש אומרים לאין להרוג המוסר אלא אם כן אי אפשר להינצל ממנו בלא מאיכריו, אבל אם אפשר להציל בלא מאיכריו כגון לחתוך לשונו או לסמות עיניו, אסור להורגו דהכי לא גרע משאך רודף⁸⁴³:

(ו) מותר להרוג כו' - מי שנתפס בעד גופו לדון אותו מפני שהוא מוסר או שאמר דברים שמתחייב בנפשו, ורוצה ליתן ערבים מספיקין שלא יברח, אין מקבלין ממנו, דמה יעשה לערבים אם יברח הוא (סמ"ע).

(כ) כשאומר הריני מוסר כו' - היינו כשניכר שיעשה כן (ש"ך). המסור כנחש והקודם להורגו זכה. ומה שאמרת היאך הורגין אותו מספק אם רגיל לעשות כן כל שאומר לעשות כאילו עשה. והרי הוא בכלל הבא להרגך השכם להורגו. וכל שמוסר ואפילו ממון הרי הוא כאילו ממיתו. ואין אומרינן נמתין עד שימות ואחר שימית ימיתוהו ב"ד או יורשי המת. ואפי' מי שאינו רגיל בכך אילו הכרנו בו שהוא רוצה לעשות. ואפילו אחרי מצילין את זה בנפשו של מסור כרודף שניתן להציל את הנרדף בנפשו של רודף. ואין אומרינן אף על פי שהוא רודף שמא יחזור בו ולא יעשה אשר זמם לעשות (ש"ך בשם הרשב"א), ושחיטתו פסולה, וכן אם כתב סת"ם או גט, ובאומר אלך ואמסור בזמנינו זה ודאי דלכתחילה אין להניחו שיכתוב ס"ת וכו' אך בדיעבד ובשעת הדחק, יראה דאין לפוסלם בפרט אם לא התרו בו ולא הוחזק למוסר, אך אם הוחזק למוסר ב' פעמים, דבתרי הויא חזקה (רע"א בשם גט פשוט) אחר שעשה מעשה אסור להורגו דלענין להורג מוסר צריך התראה, דאפשר דגזים ולא עביד אבל בהתראה אנן סהדי דגזים ועביד, אבל מותר לגרשו מביתו (רע"א בשם הפני משה), דין מוסר הוא בתרי גווי, האחד מי שהוא מוחזק שלש פעמים שהותר דמו אף בלא התראה, ואחר המעשה בעינן שיהא מוחזק שלש פעמים. ואף שלא הוחזק אלא בפעם הראשון שאמר אלך ואמסור כל שהתרו בו ולא ציית. ואפילו אינו מוסר כל המצר לצבור ומצערין מותר למוסרו ביד גויים להכותו ולקנסו וכו'. אף שלא הוחזק ואף בלא התראה דין מוסר יש לו, ואם לא היה דבור לבד אלא שהלך בקום עשה לחקור בספר הזכרונות, אין לך היכר גדול מזה שרוצה לעשות (רע"א בשם התורת חכם).

(כ) בגופו או בממונו - דמוסר אף דאינו מזיק ממון חבירו בידיים גרע ממזיק, דכיון שנפל ממון של ישראל ליד אומות העולם אין מרחמין עליו ומעלילין עליו עלילות כל כך עד שהרבה פעמים יבוא ע"י לידי סכנת נפשות, משו"ה יש להמסור דין רודף. מיהו לא גרע מרודף דאחר שעבר עבירה אין הורגין אותו בלא התראה ובדין ב"ד דוקא, כן המסור אחר שמסר, אם לא שהוחזק למוסר וכדמסיק המחבר בסעיף י"א (סמ"ע).

(יא) עשה המוסר אשר זמם ומסר (סג), אסור להורגו אלא אם כן הוחזק למוסר, שהרי זה יהרג שמא ימסור אחרים (סד)(סה)(סו):

(כ) עשה המוסר אשר זמם כו' - וי"א שאפילו בפעם אחת נקרא מוסר ומותר להורגו (ש"ך), כל ענין התראה היא רק שכל ישראל מותר להורגו אבל הנמסר לא צריך התראה כלל,

לפסלו לעדות (בית יצחק יו"ד ח"א סי' מט אות יב), ועי' חלקת יעקב חו"מ ה שחולק.
⁸⁴³ אם אנסו לאחד שיהרוג לאדם שהוא מן לא מורדין ולא מעלין, כגון רועה בהמה דקה וכיוצא בו המבואר ביו"ד סי' קנ"ח ס"א ובחו"מ סי' תכ"ה ס"ה, וכן כל עושה עבירות בתדירות, אינו מחויב למוסר נפשו ולא להרוג הואיל והדין על חבירו לא מורדין, שהרי ברוב הדין דיהרג ואל יעבור הוא מסברא דמי ימר דמא דידך סומק טפי דילמא דמא דחברך כו', והרי כאן לא חביב נפשו להקב"ה דהרי צוה עליו לא מעלין (גור אריה יהודה חו"מ מז).

Commented [j1770]:
באתי מספיק?

Commented [j1771]:
'תשובת פרי הארץ
למהר"י מזרחי
חו"מ סי' יג - זה
2.1 עמודים (רע"א)

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

וכן לפסלו לעדות ושבועה לא צריך התראה, ואם שונאו, ואמר בפני עדים שימסור אותו, אז אין צריכים התראה (רע"א בשם הלחם סתרים).

^(טו) אא"כ הוחזק למוסר שהרי זה יהרג שמא ימסור אחרים - ומעשים בכל יום בערי המערב להרוג המוסרי שהוחזקו למסור ממון של ישראל ולמסור המוסרים ביד העכו"ם להרגם ולהכותם כפי רשעיהם, משמע דהורגים אותו בידים, אפי' מסר כבר ועיין מ"ש לקמן סעיף ט"ו ס"ק ס"ו (ש"ך).

^(טז) שם - כל שנודע לרבים שהוא כן לא שהוחזק בב"ד של כ"ג ושקבלו עדיי בפניו שא"כ אין לך מוחזק עכשיו שאין לנו מומחים, וכל הנעשה ענוותן ומרחם על אלו נעשה אכזר על דורו. הוחזק היינו ג' פעמים דאתחזק בין, כל הקודם להורגו זכה (ש"ך).

^(טז) שם - מי שנתפס מפני שחייב מיתה אין מקבלין ממנו ערבות דמה נעשה לערבים אם יברח והביאוהו האחרונים (ש"ך), וי"א דשני פעמים סגי (רע"א)⁸⁴⁴.

(יב) י"בל המוסר הצבור ומצערין⁸⁴⁵ (סז), מותר למסרו ביד עכו"ם להכותו ולאסרו ולקנסו, אבל מפני צער יחיד אסור למסרו (סח). הגה: (וע"ל סי' תכה ס"א) מי שפוסק ציופים וכלומה ויש לחוש שזיק רבים, מתרין זו שלא יעשה, ואם אינו משגיח יכולין למסרו לומר שאין אחר מתעסק בו אלא זה לבד. מי שרואה לזרוח ולא לשלם לעכו"ם מה שחייב, ואחר גילה הדבר אין לו דין מוסר שהרי לא הפסידו רק שהורכך לשלם מה שחייב, מכל מקום זרעה עשה דהוי כמש"כ אבידה לעכו"ם, ואם גרם לו היזק (טט) חייב לשלם לו מה שגרם לו⁸⁴⁶.

⁸⁴⁴ עי' לעיל ס"ק (סא).

⁸⁴⁵ היינו אף משום חירוף וגידוף של ציבור מותר למסרו לעכו"ם (מנח"י ח"ח סי' קמח). נוסע במהירות מופרזת אשר לא יוכל לעצור את הרכב ברגע שיצטרך לעצור מבלי לגרום אסון, דדינו כרודף, ואם אחרי ההתראה והאזהרה הוא ממשיך כרצונו, מותר למוסרו לשלטונות, וכן באינו עוצר הרכב בשעה שמסומן עבורו, שיוכלו הולכי רגל לעבור הכביש, וכן ברכב הבא מכוון אחר לנסוע, או שעוקף רכב אחר בצורה המסכנת, או שנוהג רכב מבלי שעבר את הבחינה שיודע לנהוג ברכב ולשלוט עליו בעת הצורך - דכל אלו בכלל רודף המסכן עצמו ואחרים, ואף אם אין כוונתו לסכן הוי בכלל רודף כנ"ל, וגם בכלל, אם מעמיד את רכבו בצורה המסכנת את הולכי רגל, או על המדרכה שמאלץ את הולכי הרגל לרדת על פני הכביש שזה מקום מיועד עבור נסיעת כלי רכב ומסוכן עבור הולכי רגל וכי"ז, כל אלה יש להם דין כמו חופר ברה"ר, אף אם יהי' ברשותו דבר שיש בו סכנה. משום לא תשים דמים בביתך, אמנם קודם שימסור אותו לערכאות צריכים התראה, כן בנד"ד אין לעשות מעשה בלא התראת ב"ד (שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן קמח).

⁸⁴⁶ ראובן מוכר נפט שלא ברשיון, ושמעון מסר אותו לשלטון, והשלטון חייב אותו כמה עניני הגנה, וראובן תובע משמעון את ההוצאות. מאחר ומכירת נפט במדה רבה הוא אחריות גדול והרבה פעמים קרה שריפות ע"י כן. וגם עפ"י ד"ת מחויב לעשות כל טצדקי דאפשר להציל מן הדלקות ועל המזיק להרחיק א"ע. וע"כ אם השופטים כפו את המוכר שיעשה לו דלתות של ברזל. לא מיקרי זאת גרם היזק כי גם עפ"י ד"ת מחויב לעשות להסיר את המזיק. הגם כי אין בזה רק הצלה פורתא דברוב פעמים הדלתות פתוחות. מ"מ כל מה דאפשר לעשות מחויב לעשות כמו שאמרו בדיני הרחקת ההזיקות בסי' קנ"ה וכבר נפסק להלכה דכל אדם בביתו צריך לעשות הרחקות מפני השכנים. ואף שעתה מוכרים נפט בכל הכיפות אינם מחזיקים שם רק במדה קטנה. אבל במדה גדול' יש אחריות גדול' ויכולים השכנים לעכב עד שיעש' כפי מנהג המדינ'. ע"כ אין עליו דין מסור אודות הדלתות של ברזל. ואפילו שלא התכוון להזיק היכא שהי' יכול להציל את שלו בענין אחר חייב לכו"ע, עי' ס"ק (ל). אמנם בנ"ד שלא גרם לו היזק רק העמדת הדלתות אין זה גרם היזק (בית יצחק ח"מ עז).

כל מוסר דינו כגרמי וחייב, אבל אם זה גרם לו עוד הפסד, הוה גרמא ופטור (דברי חיים חו"מ ח"א סי' מו).

היכא שאנסוהו ואמרו לו הראה לנו ממון של יהודים ולא הזכירו שם פלוני, והראה להם חייב דהי"ל להראות ממון שלו, ואם כן הוי כמציל עצמו בממון אחרים. אבל אנסוהו להראות אוצרות יין ושמן אפילו לא הזכיר שום פלוני, והוא אין לו אוצרות יין ושמן אפילו הראה אוצרות של פלוני פטור, ואין צריך לפייס ממון שלו מאחר שלא אנסוהו ממון. וגבי אוצרות יין ושמן נמי היכא שאנסוהו להראות ויש לשני ישראלים אוצרות וא' הוא הרבה יותר מחבירו רוב הנראה לעינים, וחס על האחר שיש לו מועט והוא אוהבו ומראה על אותו שיש לו הרבה משלם לו המותר מה שהיה לזה על חברו, דכל מה שיש להם בשוה הרשות שימסור איזה שירצה מאחר שהופטר באונס, אבל על סך המותר לכלות ממון של ישראל בידי גוים דמי ליכול להציל בא' מאבריו (כנה"ג הגה"ט חו"מ סי' שפח אות כג).

המגלה לעכו"ם חוב על ישראל שלא ידע בו כלל יש מח' אם הוה מוסר או לא (מהרי"ל דיסקין

Commented [j1772]:

וד פעם היה די ארוך, ויתכן שחסר משהו.

Commented [YL773]:

י' דברי חיים בהערה שלא הבאתי דבריו שהגובה עבור הגוי הוה כמש"כ ברמ"א כאן ולא הבנתי הציור בכלל

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(ס) כל המוסר כו' - צ"ל כל המיצר (ש"ך).
(סג) מפני צער דיחיד אסור למסרו - והיינו דוקא מפני צער בעלמא, אבל אם מסרו בממונן וכ"ש אם יסרו במכות ועונשי הגוף מותר כמ"ש בסעיף ט' בהג"ה (סמ"ע), אבל במוסר ליחיד דינו כמוסר לצבור ואפשר דבמוסר לצבור אפי' לא הוחזק מותר למוסרו ביד עכו"ם (ש"ך).

(סד) ואם גרם לו היזק - נראה דר"ל היזק יותר ממה שחייב להגוי, אם בא לו על ידי שגילה לגוי מבריחתו, אבל בכדי מה שחייב לו אינו נקרא היזק (סמ"ע וש"ך).

(יג) אסור לאבד ממונו של מוסר(ע) אע"פ שמותר לאבד גופו, שהרי ממונו ראוי ליורשיו (וע"ל סימן קח ס"ב), ויש אומרים למותר ליטול ממונו לעלמו(עא), דאינו אסור אללא לאלכדו⁸⁴⁷:

(יז) אסור לאבד ממונו של מוסר - ביד אבל ע"י גרמא או גרמי מותר, ולמסור ממונו לעכו"ם אסור, ואם מסר ממונו חייב לשלם לו מה שהפסידו, ונראה דמי שמוחזק למסור ונראה שאין דבריו נשמעין רק מחמת עשרו וכשיעני לא יהיו דבריו נשמעים מותר לאבד ממונו או למוסרו לעכו"ם שהרי במה שמאבדין ממונו מצילים אחרים, ואסור להחזיר אבידתו⁸⁴⁸ (ש"ך).

(יח) דמותר ליטול ממונו כו' - דלא עדיף ממונו מגופו דהוא הפקר, והרי עדיין לא זכו בניו בחייו בממונו (סמ"ע), ועיקר כמחבר⁸⁴⁹ (ש"ך). עיקר כרמ"א, א"כ מי יוציא מהלוה והנפקד נגד זה, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן רפ"ג סעיף ב' סק"א (פ"ת).

(יד) מוסר מקבלים עדות שלא בפניו(עב). הגה: ואין לריכין לכוין העדות כל כך:

(יב) מקבלין עדות שלא בפניו - ואף שלא בשעת מעשה כשדנין עליו להורגו ביד גוי א"צ לקבל העדות בפניו, כי הדבר ידוע מי שהוא מוחזק מסור הגוים מקרבין אותו בשביל הנאתו, ואילו רצה לקבל העדות בפניו ולדרוש ולחקור בדינו, לעולם לא יעשו לו דין כי ינצל ע"י גוים, כי אפילו כשאינו בסכנה מוסר יחידים ורבים, כ"ש כשיראה עצמו בסכנת גופו (סמ"ע), כלומר דאע"ג דיני נפשות צריך דרישה וחקירה כדלעיל סי' ל' במוסר אין מדקדקים כל כך, ואלו רצו לקבל העדות לפניו ולדרוש ולחקור בדינו לעולם לא יעשה לו דין כי יציל ע"י עכו"ם כו' ויסכן כל ישראל כו' (ש"ך).

(טו) מי שמוחזק ששלשה פעמים מסר ישראל או ממונם ביד עכו"ם, מבקשים עצה

Commented [j1774]:
ה כוונת הש"ך?

ח"א אות רלח). ראובן נעשה בעל חוב ונעשה בו משפט כתוב על פי ערכאות והושיבו אותו בבית האסורים כמנהג הלך שמעון וקנה מהגוי את החוב בפחות משויו, ותובע שויו שלם של החוב. לפי כמה מאחרונים אפילו מדרבנן אמרין אי עביד לא מהני ואם כן לא מהני קנייתו והוי רק פורע חובו דפטור הלוה (דברי חיים חו"מ ח"ב סי' ו').

ראובן מסר שמעון לרשויות על זה שעבר על החוק שאסור למכור י"ש רק בצלוחית חתום ונתחייב לשלם קנס. מאחר ותשלומי מכס דמי להפקעת הלוואתו, שהרי נתחייב בקנס בשעת המכירה, וגילוי הדבר לרשויות הוה כמו גילוי חוב לעכו"ם, א"כ ליכא חיוב תשלומין על המוסר, על אף שעשה מעשה רע (מהרש"ם ח"ג רעג). מותר לקבל משרת רואה חשבונות אצל הממשלה על אף שלפעמים יבוא לידו חשבונות של אחד שפסע וימצא את הפשיעה ויהיה ממילא כמסרו להממשלה והם יענשוהו ביותר מכפי שחייב בדיני התורה. כיון דבעצם הרי כל מי שיהיה רואה חשבונות ימצא את הפשיעה, וברור שאף אם זה לא ירצה לקבל משרה זו מהממשלה יהיה שם רואה חשבונות, ונמצא שלא יפסיד הפושע יותר כשהוא יקבל המשרה מכשלא יקבל הוא ואחר יהיה שם ולא הזיקו כלום ובלא היזק לא שייך איסור. ועוד כיון דהמשרה של רואה חשבונות אינה משרה מיוחדת למצא את הפשיעות שהרי לא ידוע שפסעו כלל ורוב עבודתו הוא לבדוק החשבונות של פנקסיהם בעלמא שיהיו נכונים, ורק לפעמים אפשר יזדמן לידו למצא איזה פשיעה וגם זה לא ידע בתחלת עיונו בהפנקסים שהביא הנתבע מהם שהרי אמר הנתבע שהחשבונות נכונים (אג"מ חו"מ ח"א סי' צב). המוסר אדם לרשויות שיש בו עונש לגופו, ומחמת כן ברח הנמסר, המוסר חייב בכל הוצאותיו (מהר"ם מלובלין סא).

⁸⁴⁷ היינו דוקא לעכבו לעצמו אם בהתירא בא לידו משא"כ ליטול לכתחלה באיסור ריבית ודאי דאסור (שבו"י ח"ב סי' עג).

⁸⁴⁸ וי"א שזה דווקא באפיקורס ולא במוסר (שבות יעקב ח"ב סי' עג).

⁸⁴⁹ אותם דמורידים ולא מעלים, אם גזל ממנו ממונו וקידש אשה אם מקודשת ובלולב אם יוצא, במסור אסור לאבד ממונו, והר"ב כתב ויש אומרים שיקח לעצמו שרי. א"כ בכל אותם המורידים ולא מעלים אם גופן הפקר כו' אין כאן גזל, ושמה המחבר מודה לזה, דלאבדו דווקא אסור, ואף אם תמצא לומר דיש חולקין בדבר (אשל אברהם סי' קנו ס"ב), ועי' רסו ס"ב.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

ותחבולה לבערו מהעולם. הנה: על ידי גרמא אע"פ שאסור להורגו זידיס(עג). מי שמדבר צפני קהל ועדה דברי מסירות ועי"ז נשמע לשר וגרס היזק, אע"פ שאין לו דין מסור מכל מקום מענישין אותו לפי ראות עיני הדיינים. מי שקלח שליח למסור, אם השליח הוחזק לעשות, חייב המשלחו(עד), ואין לומר אין שליח לדבר עבירה הואיל והוחזק בכך⁸⁵⁰. וכן אם מסר שטר פרוע לעכו"ם ויודע שיתנו לשר ויכוף הישראל לפרוע שנית, חייב לשלם(ע"ה)⁸⁵¹:

^(צ) לבערו מהעולם ע"י גרמא אף ע"פ שאסור להורגו - שלא בשעת מעשה אף על פי שהוחזק למסור אינו מותר אלא ע"י גרמא, והיינו שמורידין אותו לבור ושם ימות מעצמו, ואם הוא כבר ירד בסולם לבור מעצמו מסלקין הסולם משם, וכיוצא באלה. וכן מותר להשתדל מיתתו ע"י גוי דהוה כמו הורדה לבור כו', אמנם לדעת המחבר מותר להורגו אפילו בידים לאחר שהוחזק להיות מוסר ג' פעמים, ואפילו שלא בשעת מעשה (סמ"ע וש"ך), ועיקר כמחבר שמותר להרגו בידים (ש"ך), ויש שליח לדברי עבירה בעכו"ם בענין זה, שהרי כל שמוחזק לעשות עבירה, יש שליח לדבר עבירה (רע"א בשם הבית יעקב).

^(ד) אם השליח הוחזק לעשות חייב המשלח כו' - ויש חולקים, שאפילו במוסר אין שליח לדבר עבירה (ש"ך וקצה"ח), אם הוחזק השליח לעשות הוי בריא הזיקא וחייב אף בדיני אדם כאלו עביד איהו גופיה, אלא דשם איירי בגויים דבריא הזיקא אבל בשליח ישראל לא נאמר כן דאיפשר דאפילו השליח רשע גמור איפשר יהרהר תשובה בלבו ולא יעשה מפני דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולא בריא הזיקא כ"כ כמו גוי ואינו חייב רק בדיני שמים (רע"א בשם מהר"ם די בוטון), לא מיפטר האי טעמא [דאין שליח לדברי עבירה] אלא בישראל אבל אם הוחזק במסור ובאנס לאו ישראל הוא וכיון שכן אין למשלח טענה לפטור משום דברי הרב וכו' שזה מפורסם הוא שאינו שומע לדברי הרב. ואולי היינו רק במוחזק למסור אבל בלא הוחזק למסור אף על פי שהשליח רשע גמור אמרי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין (רע"א בשם הכנה"ג), וי"א דעיקר כרמ"א, ואחד ששלח לגוי לבייש חבירו ברבים וכן עשה, קונסין אותו כאילו בייש בעצמו (פ"ת).

^(ה) וכן אם מסר שטר פרוע כו' - ואפילו מסרו בין שאר שטרות ואמר דלא ידע מזה, מ"מ חייב, דה"ל למידע (סמ"ע), ויש חולקים ואפילו מסרו לשר גופיה פטור דליכא כאן גרמי (ש"ך).

(טז) הוצאות שעשו לבער מוסר, כל הדריים בעיר חייבים לפרוע בהם, אפילו אותם שפורעים מס במקום אחר.

הלכות נזקי ממון

סימן שפ"ט - דין ממון האדם שהזיק, וחילוק שבין תם למועד ובאיזה מקום חייב קרן ושן ורגל:

(א) כל נפש היה שהיא ברשותו של אדם(א) שהזיקו חייבים הבעלים לשלם, שנאמר (שמות כא, לה) כי יגוף שור איש את שור רעהו, אחד השור ואחד שאר בהמה היה ועוף, לא דבר הכתוב בשור אלא בהווה:

⁸⁵⁰ עי' לעיל הערה 702 בשב"י דלפי זה יש שליח לדבר עבירה בגוי.

⁸⁵¹ ראובן שלח שליח עכו"ם לבייש את שמעון ברבים והלבין פניו ברבים ומברר הדבר בעדים קונסין הנתבע כאלו ביישו בעצמו, אף על גב דקי"ל אין שליח לדבר עבירה והמשלחו פטור משום דדברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין, מ"מ היכי דשליח לאו בר חיובא, מחייב שולחו. (עי' סי' קפ"ב מח' רמ"א וש"ך). וכן בשולח עכו"ם להרוג מוסר, אף דעכו"ם מצווה על שפיכת דמים היינו דוקא לאיניש דעלמא משא"כ בזה שהוא מסור להעליל בשקר שמותר אף לישראל להורידו לבור (ש"ת שבות יעקב חלק א סימן קסד).

Commented [j1775]:
שה אם זה מה שרע"א
רצה הרי זה ס"ק הבאה?

Commented [j1776]:
גלל רוב העצלות סמכתי
על איך שהכנה"ג הביא
את דבריו

Commented [j1777]:
יין באר היטב
[סקמ"ט]. ועיין
בתשובת בית
אפרים חלק חו"מ
סי' ו' מה שכתב
בזה, ע"ש בדבריו
(פ"ת) - זה 19
עמודים ואפשר 7